

Ботвінко О. М.,

Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРЕЗИРСТВА В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджено невербальні компоненти комунікації на позначення презирства в сучасному англomовному діалогічному дискурсі. Автор виділяє інвентар зазначених невербальних засобів і характеризує їх з позицій функціонально-прагматичного підходу.

Ключові слова: презирство, емоційний стан, невербальні засоби, діалогічний дискурс.

В статье изучаются невербальные компоненты коммуникации, обозначающие презрение в современном англоязычном диалогическом дискурсе. Автор выделяет корпус данных невербальных средств и анализирует их с точки зрения функционально-прагматического подхода.

Ключевые слова: презрение, эмоциональное состояние, невербальные средства, диалогический дискурс.

The article highlights nonverbal means of communication for denoting contempt in Modern English dialogical discourse. The author points out these nonverbal means and analyses them from the viewpoint of the functional and pragmatic approaches.

Key words: contempt, emotional state, nonverbal means, dialogical discourse.

Невербальні компоненти постають правдивими індикаторами емоційного стану комуніканта. Емоції, почуття, переживання включаються в комунікативний акт у формі різноманітних невербальних засобів, які здатні передавати емоції, ставлення суб'єктів один до одного, до змісту розмови. Інакше кажучи, на них покладається функція маніфестації психологічного змісту комунікації, вираження емоційної реакції [3, с. 45].

Невербальні компоненти є однаково значущими, обов'язковими, необхідними разом з вербальними, завдяки яким здійснюється розкриття емотивного аспекту діалогу, що сприяє адекватному й повному розумінню висловлення у складі діалогічного дискурсу.

Крім різноманітних вербальних засобів, які беруть участь в оформленні висловлень презирства, виразником емоційного стану співрозмовників є невербальні компоненти комунікації, які у письмовому дискурсі репрезентуються номінаціями в авторських ремарках. Наприклад:

1. *"You want to talk me into helping you get rich quick", Jane said contemptuously (V. McDermid. The Grave Tattoo, p. 418).*

Мета нашого дослідження полягає у встановленні корпусу невербальних компонентів комунікації на позначення презирства.

Як свідчить наш фактичний матеріал, спектр зазначених невербальних

засобів досить широкий. Невербальні компоненти на позначення презирства репрезентують численну систему засобів невербальної комунікації, насамперед із галузі *окулесики* (мова очей, візуальний контакт), *кінесики*, до якої відносять комунікативно значущі жести, рухи тіла, *міміки* (виразні рухи обличчя), *паралінгвістики* (різні голосові модуляції, темп мовлення, висота тону, ритм), *проксемики* (комунікативно значущі просторові параметри поведінки, тобто відстань між комунікантами, розташування по відношенню один до одного у процесі мовленнєвої взаємодії) [3, с. 5].

У процесі комунікації вираз очей передає широку гаму емоцій, психологічний стан людини, її найрізноманітніші почуття, які знаходять відбиток в погляді [7, с. 35-39]. Погляд характеризується різною тривалістю. Наприклад:

(2) *Constante gazed at the detective in open scorn. "I think detective Forge Unda is a corrupt cop. He is a traitor to his department, his fellow officers and the island of his birth"* (D. Pendleton. *Crisis Nation*, p. 104);

(3) *Benny stared at it for almost five seconds before he forced himself to look up, past the blue creased pants, past the heavy leather belt and service revolvers, to the police officers staring at him with barely disguised contempt* (S. Barnes. *Far beyond the Stars*, p. 81);

(4) *"You're going to take the fall for your nice middle-class university lecturer. While you're spending the foreseeable future banged up, she's going to be making a name for herself with the manuscript you found"*

She flashed him a quick look of contempt (V. McDermid. *The Grave Tattoo*, p. 481);

(5) *The merchant glanced at them with contempt, and in that instant he glimpsed something daubed upon a wall beside the oratory* (P. Ackroyd. *The Clerkenwell Tales*, p. 32).

Візуальне вираження презирства також варіюється за характером погляду:

(6) *But he only leaned into the vehicle and pinned Janie with a look of pure disdain* (R. St. Claire. *French Twist*, p. 102);

(7) *"No, you" – Hennig raked him with ineffable contempt – "you've had one role in all of this"* (J. Grant, D. Hutchinson. *Strange Pleasures 2*, p. 206);

(8) *"I don't know how you stand that stuff", he said, disdainfully eyeing my drink* (P. Cornwell. *From Potter's Field*, p. 151);

(9) *She glanced quickly about the bare room, taking everyone in, even the two policemen, in a sharp look of flashing scorn* (N. Larsen. *Passing*, p. 2).

Певне місце займають номінації фонаційних засобів – інтонація, голосові модуляції (силаголосу, його гучність і тембр, ритм і темп мовлення, діапазон тональності, особливості дикції, паузація), які є важливими специфічними сигналами емоційного стану мовця [6, с. 18]. Голосовим модуляціям належить особлива роль у передачі прагматичних емотивно-во-

люнтативних значень, оскільки через голос передаються емоції [5, с. 89].
Наприклад:

(10) *"I'll just watch Nihudian's testimony from the visitors' gallery", he told Stone as they were leaving.*

Stone stopped and turned to Kevin.

*"Yes, do that", he said, his voice dripping with scorn (P. Robinson. *The Tribunal*, p. 32).*

(11) *"Tonker's not like that. He's an artist".*

*"Artist!" Luke spoke with withering contempt (M. Allingham. *The Beckoning Lady*, p. 161).*

(12) *"You couldn't have got these from a shop", he said triumphantly.*

*There was contempt in Peter's voice(E. Wallace. *The Forger*, p. 24).*

(13) *"Among who?" Coe asked. "The undocumented?" The disdain in his voice when he used the word that described the immigrants was clear (J. Deaver. *The Stone Monkey*, p. 23).*

Фонаційні засоби супроводжуються різними психофізіологічними голосовими реакціями, наприклад, посмішкою, сміхом, крикомтощо. Ці звукові вставки додають експресії вербальному мовленню, ілюструють душевний стан людини, її ставлення до чогось чи когось. Наприклад:

(14) *His anger rose, and he would have liked to break her. "You do – you do – and what for?" he sneered with contempt (D. H. Lawrence. *The Rainbow*, p. 116);*

(15) *Now his contempt spewed out in a bark of laughter.*

*"Jacob didn't do it", he mimicked (J. Ryan. *Mistletoe and Murder*, p. 233).*

Крім вищезазначених номінацій фонаційних засобів у висловленнях презирства застосовуються кінесичні засоби, які, репрезентуючи внутрішній й психологічний стан мовця, безпосередньо пов'язані з ставленням мовця до свого співрозмовника [2, с. 64]. У кожній конкретній комунікативній ситуації кінесичний засіб підтверджує певний душевний імпульс мовця [8, с. 278], тобто він передає адресату певну інформацію. Наприклад:

(16) *"As to Agasaka – and wives" – he made a gesture of contempt – "there is no such wife as you, not even in the hut of the old king beyond the mountains, which are the end of the world", said Aliko, and Loka laughed again(E. Wallace. *Sanders*, p. 9-10).*

Безумовно, комунікативно-інтенційна сила репліки збільшується при супроводженні висловлення мімікою. Міміка, що включає вираз обличчя, рух брів, губ виступає яскравим інформатором внутрішнього стану мовця, його почуттів, переживань, настроїв, бажань, ставлення до адресата у вигляді довіри чи недовіри, зацікавленості чи байдужості, поваги чи зневаги. Вираз обличчя як засіб невербальної комунікації є основним інформаційним каналом, що здатний передати змістповідомлення й слугує регулятором емоційного фону розмови [4, с. 14]. Таким чином, у міміці кодифікується потужний пласт модальної інформації. До початку

комунікації по зовнішньому вигляду співрозмовника можна визначити, в якій емоційній тональності буде відбуватися діалог. Наприклад:

(17) *Her cheeks bobbed as her mouth twisted in scorn.*

“*Researcher! Another frigging academic! /.../*” (R. Barnard. *A Murder in Mayfair*, p. 159);

(18) *He paused in the doorway of Laura’s room, his face suffused with rage and contempt as he looked back at Charlotte.*

“*And you, Mum, you couldn’t even see what it was that she’d turned into*” (S. Booth. *Black Dog*, p. 226);

(19) *Tommy’s brown eyes were hard and his jaw was clenched in contempt for the man currently parked in T. J’s office (A. J. Duvall. Anam Cara, p. 47).*

Проксемічні (відангл. proxemity – близькість), тобто просторові параметри процесу спілкування, також мають комунікативну значущість. Вони сигналізують про стосунки між комунікантами: якщо мовець сідає близько до адресата, то це свідчить про його доброзичливе ставлення. Якщо ж між комунікантами існує суттєва відстань, це свідчить про байдужість, холодність у стосунках, що не сприяє контактності, інколи призводить до комунікативного бар’єру [1, с. 36]. Виражаючи презирство, мовець свідомо намагається віддалитися від об’єкта презирства – відвертається, відходить, створюючи психологічний дискомфорт у процесі спілкування. Наприклад:

(20) *He looked at me with such contempt. And then he turned his back. I tell you he turned his back on me!* (P. D. James. *A Taste for Death*, p. 444).

Серед усього корпусу невербальних засобів можна виділити найбільш ефективні, дієві невербальні компоненти за рівнем значущості на позначення презирства: контакт очей, зневажливий вираз обличчя, зневажлива посмішка. Важливими є також особливості голосу, ті чи інші інтонації (фонаційні маркери), які у сукупності з кінесичними маркерами сигналізують слухачеві про характер висловлення співрозмовника. Номінації цих невербальних засобів разом з вербальними несуть функціональне навантаження у позначенні презирства у діалогічному дискурсі.

Перспективним убачається вивчення ролі мовчання у вираженні презирства.

Література:

1. Андрианов М. С. Анализ процесса невербальной коммуникации как паралингвистики / М. С. Андрианов // Психологический журнал. – 1995. – № 3. – С. 36-37.
2. Иванова К. А. Язык жестов в процессе общения / К. А. Иванова // Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Вип. 13. – Харків, 2001. – № 527. – С. 64-67.
3. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык / Г. Е. Крейдлин. – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 529 с.

4. Мельник А. А. Язык жестов / А. А. Мельник. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 2003. – 448 с.
5. Серякова І. І. Магія невербальної комунікації: навч. посіб. / І. І. Серякова. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2004. – 95 с.
6. Crystal D., Quirk D. Systems of prosodic and paralinguistic features in English / D. Crystal, D. Quirk. – The Hague-Paris: Mouton, 1964. – 147 p.
7. Ekman P. Face Muscles Talk in Every Language / P. Ekman // Psychology Today. – 1975. – Vol. 9, № 4. – P. 35-39.
8. Levy E., McNeil D. Speech, gesture and discourse / E. Levy, D. McNeil // Discourse processes. – 1992. – № 15. – P. 277-301.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Ackroyd P. The Clerkenwell Tales / P. Ackroyd. – New York : Nan A. Talese / Doubleday, 2003. – 213 p.
2. Allingham M. The Beckoning Lady / M. Allingham. – Vintage : Random House, 2007. – 244 p.
3. Barnard R. A Murder in Mayfair / R. Barnard. – Scottsdale : Poisoned Pen Press, 2002. – 260 p.
4. Barnes S. Far Beyond the Stars / S. Barnes. – New York : Simon & Schuster, 1998. – 288 p.
5. Booth S. Black Dog / S. Booth. – London : Harper Collins Publishers, 2001. – 514 p.
6. Claire R. St. French Twist / R. St. Claire. – New York : Simon & Schuster, 2002. – 432 p.
7. Cornwell P. From Potter’s Field / P. Cornwell. – New York : Penguin Group, 2005. – 384 p.
8. Deaver J. The Stone Monkey / J. Deaver. – New York : Simon & Schuster, 2002. – 432 p.
9. Duvall A. J. Anam Cara / A. J. Duvall. – Victoria : Trafford Publishing, 2005. – 303 p.
10. Grant J., Hutchinson D. Strange Pleasures 2 / J. Grant, D. Hutchinson. – Canton : Prime Books, Inc., 2003. – 256 p.
11. James P. D. A Taste for Death / P. D. James. – New York : Knopf, 1999. – 480 p.
12. Larsen N. Passing / N. Larsen. – New York : Dover Publications, 2004. – 112 p.
13. Lawrence D. H. The Rainbow / D. H. Lawrence. – Maryland : Wildside Press LLC, 2008. – 476 p.
14. McDermid V. The Grave Tattoo / V. McDermid. – London : Harper, 2007. – 546 p.
15. Pendleton D. Crisis Nation / D. Pendleton. – New York : Gold Eagle, 2009. – 192 p.
16. Robinson P. The Tribunal / P. Robinson. – New York : iUniverse, Inc., 2004. – 270 p.
17. Ryan J. Mistletoe and Murder / J. Ryan. – Toronto : Harlequin, 2007. – 256 p.
18. Wallace E. The Forger / E. Wallace. – Cornwall : House of Stratus, 2008. – 254 p.
19. Wallace E. Sanders / E. Wallace. – Cornwall : House of Stratus, 2008. – 190 p.